

Оксана ДОВГАНЬ,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музикознавства та методики музичного мистецтва
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна
dovgoz1977@gmail.com

**«МЕЛОДІЯ» МИРОСЛАВА СКОРИКА ДО ХУДОЖНЬОГО ФІЛЬМУ
«ВИСОКИЙ ПЕРЕВАЛ» І ТЕЛЕФІЛЬМУ «ЦАРІВНА»**

В українській сучасній музичній культурі одне з першорядних місць належить композитору Мирославу Скорику. Він – автор опери «Мойсей», балету «Каменярі», «Повернення Батерфляй», кантати «Весна», «Гамалія», «Духовного концерту» для мішаного хору і солістів, «Святої Літургії», творів для симфонічного оркестру, інструментальних, хорових і вокальних творів, обробок народних пісень та ін.

Серед них важливе місце займає музика до художніх кіно- і телефільмів. На особливу увагу заслуговують скрипкові твори, які звучать у цьому виді масового мистецтва. Прикладом може послужити художній фільм «Високий перевал» режисера-постановника Володимира Денисенка, в якому час від часу звучить «Мелодія», написана для скрипки-соло. Саме вона й звучить у кінофільмі «Високий перевал», що вийшов для показу на екранах у 1982 році. Фільм присвячений воїнам Української повстанської армії, які боролися у глибокому підпіллі на території Карпат проти німецьких і московських завойовників. Загалом тема боротьби українського підпілля була завуальована, адже акцент у фільмі був зроблений на розкритті головних персонажів, в основу яких було покладено любовну фабулу. Лише художньо-сценічними засобами головну ідею було неможливо публічно розкрити, тому Володимир Денисенко звернувся до Мирослава Скорики, щоб втілити її музичними засобами. Таким чином, народилася «геніальна» мелодія Мирослава Скорики. Як згадував сам композитор, «цю «Мелодію» я написав буквально за кілька днів, коли робота над фільмом уже підходила до завершення» [2, с.165]. Адже її

основне завдання – було «передати глибокі людські почуття — біль, тугу, духовну красу, а не лише ілюструвати події» [2, с.166], і саме такий задум Мирослава Скорика як композитора був доволі вдалим. У цьому сприяли неодноразові спілкування як з автором сценарію, режисером постановником Володимиром Денисенком, так і з основними епізодами кінофільму, які він неодноразово переглядав до того, коли він мав написати «Мелодію».

Після перших сеансів кінофільму «Високий перевал» як кінокритики і музикознавці, так і широке коло глядацької публіки вчували у цій музиці велику любов до України. Саме у ній було закладено глибокі людські почуття — біль, тугу, духовну красу, а не лише документування подій, які стосувалися цього періоду. До речі, «Мелодія», написана Мирославом Скориком, зазвучала у фінальній частині кінофільму «Високий перевал» «коли герої осмислюють втрати, але водночас відчують духовне очищення» [2, с.158]. Про «Мелодію» до кінофільму «Високий перевал», використану у стрічці, сказав своє слово й її автор Мирослав Скорик: «я не прагнув трагізму — я хотів передати чисту емоцію жалю і любові до рідної землі» [2, с.178].

«Мелодія» Мирослава Скорика була використана як музичне оформлення й у багатосерійному телевізійному фільмі «Царівна» (за Ольгою Кобилянською), що транслювався на каналі УТ 1(1993-1994 р.). Автором сценарію був Сергій Туряниця. У телефільмі розповідається про нелегку долю і велике кохання дівчини-сироти, яка виховувалася в родині свого дядька. Події розгортаються на Буковині початку ХХ століття. У центрі подій — проста дівчина, яка на особистому досвіді переконалася в жорстокості оточуючих її людей, описується нелегка доля і велике кохання, про яке мріє кожна людина [3]. У найбільш драматичних сценах телефільму «Царівна» звучить «Мелодія» Мирослава Скорика. Її основне завдання – приглушити біль і страждання головної героїні «царівни», а то й підсилити її великі духовні почуття не лише до близьких її людей, а й навколишньої природи, яка її оточує. «Мелодія» у телефільмі «Царівна» доволі вмотивована й глибоко підсилює сприйняття смислу сюжету телефільму.

Форма «Мелодії» Мирослава Скорика – тричастинна. Першу частину творить простий період, що складається з двох музичних речень. До речі, музичний матеріал цього періоду повторюється двічі. Перші і другі музичні речення побудовані у формі тези і антитези (запитання-відповіді). «Відповідь» викладена терцією вище від першого музичного речення («запитання»), що у другій його половині переходить у попередню (ля-мінорну) тональність. Такий спосіб трансформації мелодії свого роду концентрує зіставлення «світла» з «темрявою», що символізує загарбання завойовниками західноукраїнських земель.

Особливе смислове навантаження у мелодії першого музичного речення відіграє тематичне зерно, що побудоване у формі дуалістичного зіставлення. Перша його складова, що втілена у початкових двох тактах символізує біль західноукраїнського народу за втрачену свободу. Друга складова тематичного зерна (третій і четвертий такти) акумулює у собі спротив боротьби західноукраїнських жителів за своє визволення. До речі, воно втілене через спонукальний характер (розгортання мелодії нисхідним способом) (див.рис.1).

Друга частина, що охоплює вісім тактів, несе у собі розробковий характер. Він втілений розгортанням мелодії варіабельним способом. Тут перше тематичне зерно (символ болю) розгортається через терцієво-секундові переходи вгору через мінорні тональності (див. рис. 2).

Наступне музичне речення другої частини, що творить антитезу першому, у до-мінор через мінорне її забарвлення (до мінор, сі мінор, сі бемоль мінор повертається до тональності ля бемоль мінор). Саме такий хроматизований спосіб зіставлення тональностей й характеризує невтомність боротьби західноукраїнських жителів проти московських завойовників.

Третя частина «Мелодії» є репрізою першої. Її інтонаційне розгортання доволі динамічне. Мелодія викладена у другій-третій октаві, що, таким чином, втілює апогей болю за втрачену незалежність, і zarazом, є своєрідним криком-болем й, водночас, закликом до боротьби проти окупантів. До речі друга і третя частини повторюється двічі, лише наприкінці звучить тематичне зерно, що закладене у першому музичному реченні.

Висновки. «Мелодія» Мирослава Скорика для скрипки-соло, що написана на замовлення режисера – постановника кінофільму «Високий перевал» Володимира Денисенка, є неперевершеним твором в українській скрипковій музиці. Свідченням цього є її переклади для різних форм інструментальних ансамблів, а також для камерного та симфонічного оркестрів. У кінофільмі «Високий перевал» і телефільмі «Царівна» вона розкриває основні ідейні смисли їхніх сюжетів: біль за окуповані московськими завойовниками західноукраїнські землі, боротьбу місцевого населення проти них («Високий перевал»), а також чистоту високого дівочого кохання у телефільмі «Царівна». Саме «Мелодія» Мирослава Скорика без сумніву є візитівкою не лише української камерно-інструментальної музики, а й музичної творчості композитора загалом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Загайкевич М. Мирослав Скорик: традиції і новаторство // Мирослав Скорик: збірник наукових праць, присвячений 60-річчю від дня народження М.М. Скорика ; Науковий вісник НМАУ ім. П. Чайковського. Вип. 10. К.: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2000. С. 30-35.

2. Кияновська Л. Мирослав Скорик: людина і митець : [редактор В. Сивохіп]. Львів: Незалежний культурологічний журнал «І», 2008. 588 с.
3. Кияновська Л.О. Мирослав Скорик: творчий портрет композитора в дзеркалі епохи / Л. Кияновська. Львів: Сполом, 1998. 216 с.
4. Скорик Мирослав Михайлович // Шевченківська енциклопедія: у 6 т./ гол. ред. М. Г. Жулинський. Київ : Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка, 2015. Т. 5 : Пе—С. С. 797.
5. Фроляк Б. Кафедра композиції // Сторінки історії Львівської державної музичної академії ім. М.В. Лисенка. Львів: СПОЛОМ, 2003. С. 147-155.

